

Гевко Оксана Борисівна

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О. Ю.

БОРГОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ

Важливими компонентами макроекономічної стабільності є бюджетна та боргова безпека держави. Державний борг, що є невід'ємною складовою державних фінансів та нагромаджується в процесі фінансування дефіциту державного бюджету, породжує потенційні та реальні загрози фінансовій безпеці країни, оскільки його наявність потребує здійснення щорічних відсоткових платежів, які фінансуються за рахунок надходжень до державної казни.

Перманентний дефіцит Державного бюджету України не є унікальним явищем. Він наділений складною причинно-наслідковою природою і вважається звичним атрибутом сучасної бюджетної політики будь-якої країни незалежно від рівня її розвитку [1, с. 33]. Його вплив на соціально-економічні процеси в суспільстві проявляється по різному. Переважна більшість наслідків дефіциту державного бюджету негативно позначаються на соціально-економічному розвитку країни і пов'язані із «ефектом витіснення» приватних інвестицій, посиленням інфляційних процесів, скороченням обсягів виробництва, вивозом капіталу, скороченням інвестиційних програм, посиленням боргової залежності та ризику дефолту тощо. Однак за певних обставин бюджетний дефіцит виступає інструментом стимулювання економічного розвитку країни [2].

В Україні з 2017 р. по 2019 р. розмір бюджетного дефіциту, в абсолютному вираженні, щорічно зростав. Так, у 2019 р. він становив 78,0 млрд. грн., що на 18,7 млрд. грн. більше порівняно з 2017 р. (див. табл. 1).

Характерною особливістю структури джерел фінансування Державного бюджету України є домінування у ній зовнішніх та внутрішніх запозичень.

Незважаючи на те, що за 2018-2019 рр. загальна сума державного та гарантованого державою боргу скоротилась до 1998,3 млрд. грн., або на 6,7%, а його відношення до ВВП знизилось за даний період на 21,7 в.п. (з

72% у 2017 р. до 50,3% у 2019 р.), боргові платежі за зобов'язаннями України є досить високими (див. табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка дефіциту Державного бюджету України та окремих індикаторів стану боргової безпеки України*

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Дефіцит Державного бюджету України, млрд. грн.	64,7	78,0	45,2	70,1	47,9	59,3	78,0
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу, млрд. грн.	584,8	1100,8	1572,2	1929,8	2141,7	2168,6	1998,3
Відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	40,1	69,0	79,0	81	72	61	50,3
Державний та гарантований державою борг, % доходів держбюджету	144	308	294	313,1	270	233,7	200,2
Платежі за державним боргом, млрд. грн., у т.ч.:	114,2	171,8	503,4	208,8	475	349,9	466,5
- внутрішнім	65,7	102,7	151,3	166,5	370,1	241,9	335,8
- зовнішнім	48,5	69,1	352,1	42,3	104,9	108	130,8
Частка платежів за державним боргом у витратах бюджету, %	23,3	26,3	28,5	22,4	37,1	28,5	32,9
Частка відсоткових виплат за боргом у видатках бюджету, %	8,5	11,9	15	14,2	13,2	11,7	11,2
Відношення відсоткових виплат за боргом до ВВП, %	2,3	3,2	4,4	4,1	3,7	3,3	3,0
Відношення платежів за державним боргом до ВВП, %	7,5	10,8	10,2	8,8	15,9	10,0	11,7

*Розраховано та побудовано автором за даними [3; 4; 5].

Так, викликом борговій безпеці України є зростаючий борговий тиск на державний бюджет за рахунок збільшення платежів на виконання боргових зобов'язань (див. табл. 1.): якщо на кінець 2013 р. загальний їх обсяг становив 114,2 млрд. грн. [3], то за підсумками 2019 р. сукупні фактичні виплати за державним боргом склали 466,5 млрд. грн.

Аналіз показників боргових виплат за 2013 – 2019 року свідчить про вагоме зростання тягаря як обслуговування, так і погашення боргу з 2014 року (див. табл. 1.).

Так, відносно витрат державного бюджету платежі за державним боргом зросли з 23,3% у 2013 році до 32,9% у 2019 році (або на 9,6 в.п.).

За підсумками 2019 року значення показника що аналізується становило 32,9% проти 28,5% за підсумками 2018 р.

В той же час, частка відсоткових виплат за борговими зобов'язаннями у видатках Державного бюджету України досягнувши пікового значення у 2015 р. – 15%, дещо скоротилась і за підсумками 2019 року становила 11,2%, що на 2,7 в.п. вище порівняно з 2013 роком (див. табл. 1.).

За підсумками 2019 року платежі щодо обслуговування державного боргу становили 11,2% видатків держбюджету, що на 3,8 в.п. нижче порогового значення даного індикатора (граничне значення у світовій практиці – 15%).

Таким чином, значний обсяг видатків Державного бюджету України на обслуговування внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань звужує потенціал нашої країни щодо фінансування соціально-економічних потреб, що, у свою чергу, створює загрозу погіршення рівня життя населення та гальмування економічної активності. Дані явища погіршують перспективи економічного розвитку країни і підвищують ризики соціальних й політичних потрясінь [3].

В Україні, ключові галузі із розвитку людського капіталу – охорона здоров'я, освіта, соціальний захист населення є аутсайдерами у процесі розподілу бюджетних ресурсів. Тому, зростання тягара погашення і обслуговування державного та гарантованого державою боргу обумовлює загострення даної проблеми.

Такий стан справ є однією з причин розгортання соціально-демографічної кризи в Україні, масштабної еміграції населення, стагнації та примітивізації економічної діяльності.

Література:

1. Матвійчук Н. М., Бурлачук Н. Ю., Маршук Л. М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2015. № 5-2 (20). С. 31–34.

2. Мелих О. Дефіцит державного бюджету як індикатор боргової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2016. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4909> (дата звернення: 11.04.2020).

3. Мелих О. Ю. Державний кредит і сучасний стан державного боргу України. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7509> (дата звернення: 11.04.2020).

4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 11.04.2020).

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2020).

Геращенко Наталія Андріївна
студентка 1 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І. П.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Здобуття вищої освіти виступає визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Фінансове забезпечення послуг вищої освіти повинно ґрунтуватися на пріоритетності витрат на розвиток вищої освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій, громадян, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

В Україні існує проблема фінансування послуг з вищої освіти. У держави постійно не вистачає коштів не тільки на розвиток системи освіти, її інфраструктури, але й на забезпечення функціонування закладів вищої освіти. Недостатніми є обсяги фінансування закладів вищої освіти, недосконаліми є принципи розподілу і використання виділених коштів, діючий механізм інвестувань у вищу освіту тощо. У державних документах урядового рівня, неодноразово наголошувалося на необхідності розробки нових механізмів фінансування послуг вищої освіти, запровадження